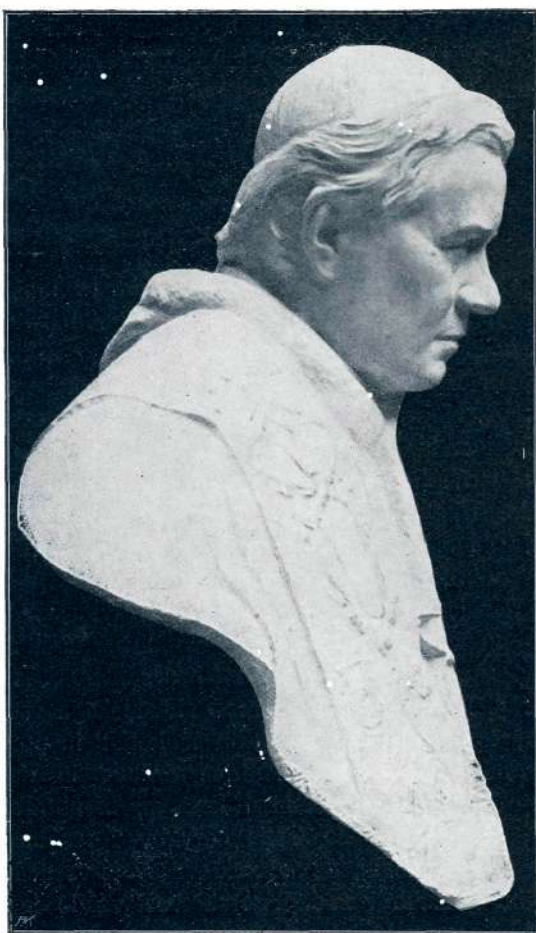

ki bi mu poleg neprijjubljenih birokratov in odvetnikov vzgajal še polno verskih nasprotnikov. Tudi to je važen razlog, zakaj da si ni mogla vseučiliška agitacija osvojiti ljudske duše: slovenski svobodomiselni visokošolski naraščaj je v zvezi z liberalno inteligenco omrznel slovenskemu ljudstvu misel o potrebi slovenskega vseučilišča. Ako slovenski oče in slovenska mati vidita dannadan, da se jima vračajo sinovi iz vseučiliških mest izpremenjeni in odtujeni

PAPEŽ PIJ X.

Kip v novi vatikanski pinakoteki

ter versko nasprotni, potem ni čudno, da ljudstvo nima pravega zaupanja do zavoda, ki povzroča take izpremembe v vedenju in nazorih njegove mladine. Zato se ljudstvo tudi ni moglo trajno navdušiti za vseučilišče, ker se mu je hkrati pojavljala skrb, kaj bi bilo z njegovo bodočnostjo, če bi se v še večji meri odtujevala njegova mladina. Skrb in slutnja, da se za slovenskim vseučiliščem bržkone skrivajo svobodomiselni naklepi, sta vzbujala v ljudstvu nezaupanje do vseučilišča.

Iz nezaupanja pa ni mogoče stvoriti trajnega navdušenja. Kdo je torej kriv neuspehov? Gotovo največ tisti, ki so z mislijo o slovenskem vseučilišču spojili misel o svobodomiselnem slovenskem vseučilišču. Večina dijaštva in inteligence še vedno misli bolj na stolico svobodomiselne propagande, kot na stolico resnega znanstvenega raziskavanja.

In tu se marsikomu vsiljuje vprašanje, da-li res mora enmilijonski slovenski narod tako nujno in brezpogojno dobiti namesto strogo znanstvenega zavoda le agitatorišče za mednarodno in medlo svobodomiselstvo. Ali naj res podremo za seboj mostove in pričnemo s čisto novo kulturno stavbo moderne, v pojmih zmešane človečnosti? To vprašanje je dalekosežnega pomena. Gre se za to: ali da pretrgamo vse vezi s preteklostjo v kateri je do danes verska zavest dvigala in podpirala slovenski narod, in pričnemo z novo moderno laži-kulturo, ali pa da nadaljujemo pot v dosedanji kulturni smeri — s tradicijo. Glede tega načelnega vprašanja si morata biti na jasnem prej ko mogoče inteligenca in ljudstvo, ker je od ugodne rešitve zavisna bodočnost naroda in ž njo usoda slovenskega vseučilišča. Naj pomislijo resni duhovi, če mora slovenski narod res tako nujno v kulturni — boj.

* * *

Ne delamo posebne krivice liberalni inteligenci, če trdimo, da je največ ona zakrivila, da še danes nimamo slovenskega vseučilišča. Dolgo časa je imela političen vpliv, je imela v svojem krogu veliko večino akademično naobraženih mož. Kaj posebnega pa je ustvarila v letih od 1890.—1900., kaj do danes? Pri svoji premoči nad katoliško inteligenco, bi bila morala vsaj na znanstvenem polju položiti trden temelj. Šele danes premišluje, kaj je zamudila in kako popraviti pogoške. Ni preveč, če trdimo, da je tudi na znanstvenem polju pokazala katoliška inteligenca več resnosti in zmisla kot pa sorazmerno število liberalne inteligence. V delu za ljudsko prosveto pa je niti primerjati ne moremo s katoliško. Le prisiljena po uspehih katoliške renesanse se je spomnila, da mora delati za ljudstvo, da otme ljudstvo — „klerikalne“ povodnji.

Ako z mislijo slovenskega vseučilišča svobodomiselna inteligenca ni hotela in ni mogla priti do ljudskega srca, mora priti katoliška. Nji ni težka pot, niso neznani vzroki nezaupanja in malodušnosti slovenskega ljudstva. Če komu, je katoliški svetni in duhovski inteligenci lahka priprava na vseučilišče vsaj v eni smeri — z delom v izobraževalnih društvih.

Brez tradicije hoče slovenska svobodomiselna inteligenca ustvarjati našo narodno kulturo. V imenu moderne kulture se bore naši svobodomiselnici za